

EMEKLİLİKTE YAŞ KOŞULU NASIL DEĞİŞTİ?

Aydınlık Gazetesi, 26 Ekim 2019

Yıldırım Koç

Emeklilikte yaşa takılanların mağduriyeti tartışılırken, sistemin işleyişi ve bu konudaki geçmiş uygulamalar genellikle bilinmiyor. İşin mantığını ve geçmişini özetlemekte yarar var.

SOSYAL GÜVENLİĞİN MANTIĞI

Sosyal güvenlik sistemlerinin temel sorunu, sağlık ve emeklilik alanlarındaki giderlerin finansmandır. En gelişkin yöntem, tüm giderlerin devlet tarafından ve toplanan vergilerden karşılanmasıdır. Bizim sistemimizde işçi ve işverenden sosyal güvenlik primi kesilir ve sistemin açığı devlet tarafından kapatılır.

Prime dayalı emeklilik (yaşlılık aylığı) sistemleri kurulurken, ortalama ömür verileri alınır, kişilerin çalışma hayatına başlama yaşları konusunda bazı varsayımlar yapılır, daha sonra da kişinin çalışma hayatı boyunca ödenecek primler ile emekli olduktan sonra alacağı yaşlılık aylığı arasında bir denge kurulmaya çalışılır. Bu nedenle, doğumda ortalama ömür ve belirli yaşlardaki insanların ortalama yaşam beklentisi hesapları son derece önemlidir.

1960 yılında Türkiye’de ortalama ömür (doğumda yaşam beklentisi) 45,4 yıldır. Bu süreçte, Türkiye’de ortalama ömür arttı. Doğumda yaşam beklentisi 1980 yılında 58,7 yıl, 1990 yılında 64,3 yıl, 2000 yılında 70,0 yıl, 2010 yılında 74,3 yıl ve 2017 yılında da 78,0 yıl oldu. 2017 yılında erkeklerin 75,3, kadınların 80,8 yıl yaşaması bekleniyordu. 30 yaşına gelmiş bir erkeğin 47,1 yıl daha, kadınınsa 52,1 yıl daha yaşama umudu vardı. Diğer bir deyişle, 30 yaşına kadar yaşayabilmiş bir erkeğin ortalama ömür beklentisi 77,1, kadının 82,1 yıldır.

İLK DÜZENLEME

Türkiye’de işçilere ilişkin ilk İhtiyarlık Sigortası Kanunu 2 Haziran 1949 tarihinde kabul edildi (No.5417) ve 1 Nisan 1950 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu kanuna göre, ihtiyarlık aylığına hak kazanabilmek için 60 yaşını doldurmuş olmak, en az 25 yıldır sigortalı bulunmak, her yıl için ortalama en az 200 gün prim ödemiş olmak gerekiyordu.

SOSYAL SİGORTALAR KURUMU’NA GEÇİŞ

17 Temmuz 1964 tarihinde kabul edilen 506 sayılı Kanunla, İşçi Sigortaları Kurumu’ndan Sosyal Sigortalar Kurumu’na geçildi. Bu kanunda yaşlılık aylığından yararlanabilmek için kadınların 55, erkeklerin 60 yaşını doldurmuş olması koşulu getirildi. Sigortalıların en az 25 yıldır sigortalı olması ve en az 5000 gün prim ödemiş olmaları gerekiyordu.

Yaşlılık aylığına hak kazanmada en önemli değişiklik 1186 günlü Kanunla 23 Ekim 1969 günü yapıldı. Yaş koşulu kaldırıldı. Emeklilik için 25 yıl sigortalılık ve 5000 gün prim ödenmesi yeterli sayıldı.

1992 sayılı ve 11 Mayıs 1976 günlü Kanunla da kadınlar için sigortalılık süresi 20 yıla indirildi.

YAŞ KOŞULU YENİDEN GELDİ

24 Aralık 1985 gün ve 3246 sayılı Kanunla, ilk defa 1990 tarihinden itibaren sigortalı olacaklara 55 (kadınlar) ve 60 (erkekler) yaş koşulu getirildi. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 10-15 yıldır sigortalı olup 5000 gün prim ödeyenlerde 41 (kadınlar) ve 46 (erkekler) yaş koşulu kondu. Sigortalılık süresi 5-10 yıl olanlarda bu yaşlar 43 ve 48; sigortalılık süresi 5 yıldan az olanlarda ise 45 ve 50 olarak belirlendi.

YAŞ KOŞULU YENİDEN KALKTI VE TEKRAR KONDU

20 Şubat 1992 gün ve 3774 sayılı Kanunla, yaş koşulu yeniden kaldırıldı. 20 yıldır sigortalı olan kadınlar ve 25 yıldır sigortalı olan erkekler, 5000 gün prim ödeme koşuluyla, emekli olabilecekti.

25 Ağustos 1999 gün ve 4447 sayılı Kanunla (Resmi Gazete: 8 Eylül 1999) yaş koşulu yeniden getirildi ve daha sonraki yıllarda işçiler aleyhine yeni düzenlemeler yapıldı. Emeklilikte yaşa takılanların sorunu, bu kanunla ve daha sonra aynı çizgide yapılan kanun değişiklikleriyle ortaya çıktı.